

Δημήτριος Καραμπερόπουλος

Παύλος Αιγινήτης¹, (625-690)

(*Ιστορικά, Ελευθεροτυπίας*, αρ. 277, 11 Μαρτίου 2004, σελ. 38-41)

Ονομαστός ιατρός από την Αίγινα, ο οποίος έζησε κατά τον 7^ο αιώνα μ. Χ. και σπούδασε στην Αλεξάνδρεια. Έργο του είναι η «Επιτομή» σε επτά βιβλία, το οποίο στηρίζεται κατά κανόνα στους προγενέστερους ιατρούς Γαληνό, Διοσκουρίδη, Ορειβάσιο και Αέτιο, αλλά έχει καταγράψει και την προσωπική του πείρα. Στο προοίμιο του έργου του σημειώνει μεταξύ των άλλων ότι είναι δύσκολο να θυμάται κανείς τις διάφορες ιατρικές μεθόδους γι' αυτό και συνέθεσε την Επιτομή, «*την δε την επιτομήν εκ των αρχαίων συνεστησάμην συναγωγήν*», συμπληρώνοντας ότι πρόσθεσε και μερικές δικές του παρατηρήσεις από την άσκηση της ιατρικής. Ακόμη παρατηρεί ότι το έργο του Οριβασίου «*η εβδομιντάβιβλος*» περιέχει «*πάσαν της τέχνης υπόθεσιν*», αλλά όμως όπως επισημαίνει δεν ήταν εύχρηστη λόγω του όγκου, ενώ και η «*Επιτομή προς τον Ευστάθιον τον υιόν αυτού*» είχε πολλές ελλείψεις. Αυτός ήταν ο λόγος που ο Παύλος ο Αιγινήτης κατέφυγε στη συγγραφή του έργου των Επτά Βιβλίων του, το οποίο θα ήταν χρήσιμο στους άλλους και στον ίδιο μια συγγραφική άσκηση, «*όθεν επί το παρόν ήκω σύνταγμα, τοις μέν, ως εικός, έχειν αυτό βουλομένοι υπόμνημα γενησόμενον, εμοί δε γυμνάσιον*».

Αναφέρει στο Προοίμιο ότι διαίρεσε σε επτά βιβλία το έργο του και συγκεκριμένα στο Πρώτο Βιβλίο ομιλεί περί υγιεινής, στο Δεύτερο περί πυρετών, στο Τρίτο περί των παθών κατά τόπους δηλ. των οργάνων, από το κεφάλι έως τα πόδια, στο Τέταρτο βιβλίο περί των εξωτερικών παθών δηλ. του δέρματος, στο Πέμπτο περί των ιοβόλων πληγών και δηγμάτων, στο Έκτο περί χειρουργικής και στο Έβδομο Βιβλίο περί των ιδιοτήτων των απλών και συνθέτων φαρμάκων, δηλ. περί φαρμακολογίας, στοιχεία τα οποία έλαβε από τον Διοσκουρίδη (2^{ος} αι. μ. Χ.).

Ο Παύλος Αιγινήτης ήταν ικανός χειρουργός, όπως διαπιστώνεται από το Έκτο Βιβλίο περί χειρουργικής, στο οποίο αναγράφονται και οι προσωπικές του απόψεις. Περιγράφει τον καθετηριασμό της ουροδόχου κύστεως, χρησιμοποιώντας καθετήρες ανάλογα με την ηλικία και το φύλο. Σχετικά με την λιθοτριψία στην ουροδόχο κύστη κάνει λεπτομερή περιγραφή του τρόπου εισαγωγής του λιθοθρύπτη και την αποφυγή της αιμορραγίας. Στις παθήσεις της ουροδόχου κύστεως έκανε εγχύσεις μετά από καθετηριασμό περιγράφοντας και τις καμπύλες της ουρήθρας. Στο Κεφάλαιο «*Περί ανευρύσματος*» αφού ο Παύλος Αιγινήτης παραθέτει κείμενο του Γαληνού από το έργο του «*Περί των παρά φύσιν όγκων*»², σημειώνει «*Τάυτα μεν ο Γαληνός. Ημείς δε διακρίνομεν αυτά απ' αλλήλων ούτως*», επεξηγώντας στη συνέχεια τις απόψεις του περί ανευρύσματος. Στο σημείο αυτό ενδιαφέρον έχει να γίνει αναφορά στους σχολιασμούς του Francis Adams, στην μετάφραση του έργου του Παύλου Αιγινήτη στην αγγλική γλώσσα, ο οποίος παρατηρεί ότι οι αρχαίοι ιατροί με πρώτον τον Γαληνό χρησιμοποίησαν θεραπευτική μέθοδο για το ανεύρυσμα και όχι ο John de Vico, (1460-1525), τον οποίο μνημονεύει ο Kurt Sprengel, στην Ιστορία της ιατρικής του.

¹ Βλ. Arturo Castiglioni, *Ιστορία της Ιατρικής*, ελληνική μετάφραση, τόμ. 1, Αθήνα 1961, σελ.252-255. Francis Adams, *The seven books of Paulus Aegineta*. Translated from Greek with a commentary embracing a complete view of the knowledge possessed by the Greeks, Romans and Arabians on all subjects connected with medicine and surgery. In three volumes, London 1844-47. Rene Briau, *Chirurgie de Paul d'Egine*, Paris, 1855, με εισαγωγή και παράθεση του ελληνικού κειμένου του 6^{ου} Βιβλίου Περί χειρουργικής από την *Επιτομή* του Παύλου Αιγινήτη.

² Βλ. έκδ. G. C. Kuehn, *Γαληνού Άπαντα*, Λειψία 1824, τόμ. 7, σελ. 725

Στο Κεφάλαιο ME' «Περί καρκίνου» σημειώνει ότι κυρίως εμφανίζεται σε πολλά μέρη του σώματος, κυρίως όμως στη μήτρα και μαστούς των γυναικών, με την επεξήγηση της ονοματολογίας «καρκίνος» εκ του γεγονότος ότι «έχουσι δε τα φλέβας πανταχόθεν περιτεταμένας, ώσπερ το ζών καρκίνος τους πόδας, όθεν αυτό και τούνομα τέθειται».

Οι χειρουργικές μέθοδοι για τη βουβωνοκήλη, την αμυγδαλεκτομή, του ηπατικού αποστήματος, τη λιθοτριψία και τον τρυπανισμό διατηρήθηκαν μέχρι τον 17^ο αιώνα. Στην *Επιτομή* του Παύλου Αιγινήτη συγκεντρώνονται όλες οι μέχρι τότε γνώσεις σχετικά με την παιδιατρική και τη μαιευτική και οι οποίες διατηρήθηκαν μέχρι την Αναγέννηση. Μας δίνει πλήρη περιγραφή της χειρουργικής του οφθαλμού καθώς και της στρατιωτικής χειρουργικής της αρχαιότητας.

Το έργο του Παύλου Αιγινήτη είχε μεταφραστεί στην αραβική τον 9^ο αι. και στη λατινική γλώσσα το 1532 και 1556. Στη γαλλική γλώσσα μεταφράστηκε το 6^ο βιβλίο από τον René Briau, Παρίσι 1855, ενώ στην Αγγλική όλο το έργο σε τρεις τόμους, Λονδίνο 1844-1847, δια την Sydenham Society από τον Francis Adams, ο οποίος σε κάθε κεφάλαιο παραθέτει σχετικούς σχολιασμούς και τις πηγές που χρησιμοποίησε ο Παύλος Αιγινήτης από τους προγενέστερους ιατρούς Γαληνό, Διοσκουρίδη, Ορειβάσιο και Αέτιο. Μεταφράστηκε επίσης στη γερμανική με σχολιασμό κατά το 1908-1913.

Εκδόσεις του έργου έχουμε στη Βενετία το 1528 και 1553 με τίτλο «*Παύλου Αιγινήτου ιατρού αρίστου, Βιβλία επτά*», στη Βασιλεία το 1538, ενώ εκδόθηκε σε δύο τόμους, 1921 και 1924, στο Corpus Graecorum Medicorum από τον J.L.Heiberg . Από τον Αρ. Κούζη εκδόθηκε μέρος από το έργο του Παύλου Αιγινήτη στη σειρά *Βυζαντινών ιατρών τα ευρισκόμενα*.

Ενδιαφέρον έχει το γεγονός ότι μέρος από το έργο του Παύλου Αιγινήτη έχουν εντοπισθεί σε έξι χειρόγραφα³ του ΙΕ'-ΙΖ'αι.: τέσσερα χειρόγραφα βρίσκονται σε βιβλιοθήκες του Αγίου Όρους (τρία στη Μονή Μεγίστης Λαύρας και ένα στη Μονή Ιβήρων) και από ένα στην Πατριαρχική Βιβλιοθήκη Ιεροσολύμων και στη Βιβλιοθήκη Αλεξίου Κολυβά. Το περιεχόμενο των χειρογράφων είναι κατά κανόνα «ιατροσόφια», δηλ. συνταγές, που χρησιμοποιούσε ο λαός κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, για να καλύψει τις θεραπευτικές του ανάγκες, λόγω κυρίως έλλειψης επιστημόνων ιατρών. Το κείμενο έχει αποδοθεί σε γλώσσα της εποχής για να είναι κατανοητή στο λαό και ο αντιγραφέας έπαιρνε εκείνα τα τμήματα από το έργο του Παύλου Αιγινήτη, που νόμιζε ότι θα ήταν απαραίτητα για τις θεραπευτικές του ανάγκες.

Το έργο του Παύλου Αιγινήτη συνέβαλε στην πρόοδο της βυζαντινής και της αραβικής ιατρικής, αφού το έργο του μεταφράστηκε στα αραβικά κατά τον 9^ο αιώνα, και της ευρωπαϊκής, λόγω της διδασκαλίας του έργου του στις Ιατρικές Σχολές του Σαλέρνο και του Μονπελιέ.

---

³ Βλ. Γιάννη Καρά, *Οι Επιστήμες στην Τουρκοκρατία. Χειρόγραφα και έντυπα*. τόμ. Γ'. *Οι Επιστήμες της Ζωής*, Αθήνα 1994, σελ. 398-402.